

فراخوان هفدهمین کنگره‌پیشگامان پیشرفت

فناورک‌ها،کنوظهور

چالش های فضای مجازی در تهدید سبک زندگی اسلامی

عبدالغفور جامی رودی

کارشناسی ارشد زبان وادبیات فارسی، دبیر دبیرستان فرهیختگان رود خواف؛خراسان رضوی

چکیده

سعادت انسان یکی از مهم ترین اهداف سبک زندگی اسلامی است که بنای خانواده ی اسلامی برآن بنیان نهاده شده است وهرگونه تغییروتحول درآن می تواند

آرامش وسعادت آن را به مخاطره بیندازد. امروزه کاهش ارزش های اخلاقی درسطوح مختلف جامعه،افزایش بی توجهی به قوانین رسمی کشور ،اختلاف نجومی بین ثروتمندان وفقبران جامعه،نمایش خانواده های مرفه درسانه ها،کاهش سرمایه های فرهنگی افرادجامعه یا فقر فرهنگی ومدای شدن نگرش افراد جامعه موجب شده که آسیب ها واتحرافات درجامعه وخانواده درحال افزایش باشد.یکی ازعواملی که به تهدید خانواده وفاصله گرفتن اعضای خانواده از مسائل عبادی به ویژه نماز می شود گسترش بی رویه رسانه ها به ویژه فضای مجازی درجهان است. باورود اینترنت وشبکه های مجازی به خانواده ها وجامعه،سبک زندگی اسلامی باتغییر وتحول رویه روشدوغرب ووابستگی آن ها زمینه ترویج بی بند و باری رابیدارکنند.نبود سایت های مذهبی کافی،وجود سامانه های انحرافی باهدف گسترش بی بندوباری و روابط جنسی نامشروع،عدم کنترل کافی برسایت های منحرف و...باعث شدتا عفت خانواده ها خدشه دارگردیده و کانون گرم خانواده های مسلمان متزلزل گردد؛ جوانان انزماز وسایر مسایل عبادی فاصله بگیرند،روابط اسلامی شان باسایراعضاء خانواده تغییر منفی نماید وبه بی وبندوباری وتقلیدازفرهنگ غربی روی آوردند. ازهمم ترین عواملی که باعث آرامش واطمینان و بهبود سبک زندگی اسلامی خانواده هاستی که دربرآوردن علاوه برایمان به خدا می توان به:اطاعت وعبادت،محبت ودوستی خدا واولیاء الله،امنیت،حق وعدل،یقین،راستی وصدافت و...اشاره کرد.

واژگان کلیدی:خانواده،سایبر،رسانه،فضای مجازی.

مقدمه

رسانه ها آن دسته ازوسایلی هستندکه موردتوجه تعدادکثیری ازمردم می باشند که منحصربه وسایل ارتباط جمعی نبوده وبه هروسلیه ای که انتقال دهنده فرهنگ ها وافکارعهده ای باشند ازقبیل روزنامه، مجلات، رادیو وتلوویزیون، ماهواره واینترنت و...اطلاق می شوند.(احمدزاده کرمانی،۱۳۹۰: ۱۵۵)متأسفانه امروزه رسانه و فضای مجازی به دلیل فاقد مرز بودن امکان هنجارشکنی درتمام دنیاارافراه نموده است وبه دنبال آن به دنبال ناشناخته بودن کاربران رایانه ای امکان شناخت هویت هنجارشکنان رابامشکل روبروساخته است درنتیجه فناوری اطلاعات وارتباطات باتمام پیچیدگی وقابلیت هایش به شدت دربرابر تهدیدات آسیب پذیراست.ازاین رو سیستم های رایانه ای وفضای مجازی زمینه ارتکاب جرم ابراری بسیاری ازکاربرانش فراهم نموده است. یکی ازدلایلی گرایش کاربران اینترنتی به ارتکاب جرم واعتیاد آنان به فضای مجازی ومتعاقب آن فاصله گرفته از امورشرعی واسلامی به ویژه نماز،است.گرچه نهادهای مؤثر درکشورما اقدامات زایدالوصفی جهت ارتباط بیشتر کاربران باصول شرعی وشناسایی کاربران مجرم انجام داده است ولی هنوزبه نتایج مطلوبی دست نیافته است.

ازطرفی دیگر رسانه هایی که به نقش وتأثیر رسانه های جدیدارتباطی وتفاوت آن با رسانه های دوره اول کم توجهی می کنند،امکان پاسخگویی به انگیزه های جدیدمخاطبان رازدست می دهند وبه تدریج به دلیل عدم شناخت مسئولیت های جدید خودحذف می شوند.این مسئله به دلیل کاهش توانایی آن ها درشناخت انگیزه مخاطبان رخ می دهد زیرا درمصرکنونی به دلیل تنوع وتعددرسانه ها امکان استفاده ازآن هابه روش خاصی افزایش یافته است وهرکس براساس سلیقه ی خود قسمتی ازرسانه ها را انتخاب می کند برخلاف گذشته که شهروندان بیشتراقتی فراغت خود را درکنار افرادخانواده به تماشای برنامه های ازیبش طراحی شده تلویزیون می گذراندند.

خانواده به گروه خاصی از خویشانندان اطلاق می شود که دربرآوردن نیازهای اساسی اعضامسئولیت اصلی راعهده داراست.این گروه ترکیبی ازافرادند که ازطریق خون،ازدواج یا

فرزندخواندگی(درغیرحوزه اسلام)به هم مربوط می شوند.(جوادی عاملی،۱۳۸۸: ۴۹)

یکی ازمعیارهای خانواده منسجم،پیوندعاطفی است.این پیوندباگفت وگوی مداوم وتبادل افکارمیان اعضای خانواده شکل می گیرد وبه عنوان عاملی انگیزشی،براسجام خانواده می

افزاید.این روند می تواندهم چنان ادامه یابد و بر این اساس،پیوندعاطفی وناسجم خانواده ازارتباط مثبت وهم بستگی بالایی برخوردارمی باشد.(عسکری وفاضلی،۱۳۹۴: ۱۲۷۹)

سعادت انسان یکی ازهمم اهداف سبک زندگی اسلامی است که بنای خانواده ی اسلامی برآن بنیان نهاده شده است وهرگونه تغییروتحول درآن می تواند آرامش وسعادت آن را به مخاطره بیندازد.خانواده،نخستین کانون رشد وآرامش بشری است که مراقبت ازآن مسئولیتی سنگین وعظیم به شامری رود وموجب نجات ازرنج وعذاب اخروی خواهدگردید.قرآن وروایات برای خانواده اهمیت ویژه ای قائل شده واحکام وآداب فراوانی برای رشد وبالنسگی آن مقرر کرده اند که افزون برعبایت آن ها برای رفاه وآسایش ورشد وتعالی خانواده بایداز خدای سبحان نیزنجات وآرامش وآسایش خانواده رخواست.(جوادی املی،۱۳۹۱: ۲۲۳)

رسول خدا(ص)می فرماید:هرمعرفوی صدقه به شامری آید وهرآنچه راکه مؤمن برای خود وخانواده و همسرش هزینه کند ونیزهر آنچه باآن آبروی خودراحفظ کند برایش صدقه نوشته می شود.(توروی،بن: ۲۳۹، ج۷) و فرمودند: بهترین سبک زندگی اسلامی است که بنای خانواده ی خود بهترین باشند ومن برای خانواده خودبهترین شامستم.(الفقیه،۵۵۵، ج۳)وهم چنین ازایشان(ص) روایت شده است که:کسی که به بازار رود وهدیه ای بخرد وان برابری خانواده ی خویش ببرد مانندکسی است که صدقه ای را به سوی نیازمندان می برد.(جوادی املی،۱۳۹۱: ۲۳۵؛ الامالی صدوق،۵۷۷)

ازطرفی دیگراحسان ونیکی به خانواده باتمناسب باتوانایی فردباشد.ازاین روابام (رضاع)فرمود:صاحب نعمت بایدبرای خود گشایشی فراهم کند.(کلبینی رازی،بن: تا، ۷ج،۱۷)دراین صورت است که درجامعه ازآن آرامش روحی فروتنی برقرارخواهدبود واگرخواستارخانواده آزارآمش وایمان،اعتقادات صحیح وانتظارات معقول وکسیندیده ومحبت وصمیمیت برخوردارباشد،بهترین بستر رشدوتعالی انسان درزندگی خواهدبود.

نتایج و بحث

امروزه کاهش ارزش های اخلاقی درسطوح مختلف جامعه،افزایش بی توجهی به قوانین رسمی کشورتوسط همهٔ افشارجامعه،ثروتمندشدن تعدادی باسرعت زیاده کمک رات خواری وفقیرشدن تعدادی دیگر، اختلاف نجومی بین ثروتمندان وفقبران جامعه،نمایش خانواده های مرفه درسانه ها،کاهش سرمایه های فرهنگی افرادجامعه یا فقر فرهنگی، مدای شدن نگرش افراد جامعه و...موجب شده که آسیب ها واتحرافات درجامعه وخانواده درحال افزایش باشد.ازهمم ترین عوامل ضعف سبک زندگی خانواده ها می توان به مواردزیراشاره کرد:

۱-ضعف ایمان واعتقاد درونی:امروزه متأسفانه خانواده ها ازسبک زندگی اسلامی فاصله گرفته اند که مهم ترین عامل ضعف سبک زندگی خانواده ها می توان به مواردزیراشاره کرد: در ضعف ایمان واعتقاد درونی،خانودها جست وجوکرد زیرا ضعف ایمان درشخص باعث می شود که عوامل بیرونی را به راحتی تحت تأثیرخودقرار داده وبرانندیشه ونهایت سبک وروش زندگی اثری تخریبی برچای گذارد.به طوری که خداوند درآیه ۴۰ سوره نازعات،ضعف ایمان وکمبودحسن معنوی رابه عنوان عمده ترین عامل نفوذ افکاروعقایدبیگانه وگسترش انحراف نام می برد:﴿وَأَمَّا نِمْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ یعنی: و هر کس از حضور در پیشگاه عزّ ربوبیت بترسید و از هوای نفس دوری جست.

۲-تغییل نظام اسلامی ونظام سرمایه گذار:بررسی تغییر وتحولات نظام خانواده درجامعه اسلامی نشان می دهد درسده های اخیر نظام سرمایه داری از همه ی امکانات خود درعرصه های مختلف بهره گرفته است با نظام اسلامی مقابله نماید.رفقارهای شخصی مانند لباس های مدرن،غذاخوردن،اصلاح وارتزاش سر وصورت، راه رفتن،ارتباط بادیگران و...نشان می دهد که چه اندازه از فرهنگ غربی بهره گرفته ایم.ازطرفی دیگر نظام خانواده به طورجدی ازسوی کارشناسان جدی گرفته نمی شود وخانواده ها نیز به همان میزان ازوظایف خویش دورمانده اند واین نشان می دهد که چه اندازه کشورهای غربی درمدیریت نوع وسبک زندگی خانواده های شرقی واسلامی موفق عمل کرده اند.

۳-گسترش اینترنت ،ماهواره وشبکه های مجازی:فناوری های ارتباط راه دور اساس فضای مجازی راتشکیل می دهند که بااستفاده ازسخت افزارها ونرم افزارهای گوناگون وبافرادادهای ارتباطی به یکدیگرمتمصل می شوند.(ویناکر،۲۰۰۴) برخی ازاین فناوری ها مانند تلگراف وتلفن درآوایل قرن نوزدهم اختراع شده بودند،اما باگسترشدن این فناوری ها وافزایش توان فنی آن ها عامل اصلی ظهورفضای مجازی است.این فضابراساس روش های خودفرمای اداره می شود.

ماهواره به سبینه ای گفته می شود که درمداری به دوریک سیاره معمولاً زمین درحال چرخش می باشد. (احمدی سیاه پوش،۱۳۹۴: ۴۲۴)ماهواره هابه عنوان یکی ازسزتهای پیچیده ارتباطی نقش مهمی رالیقامی کنند.نیز رازافزون به ماهواره بانوجه به مزایای آن به ویژه برای استفاده های خاص ونقاط ذرفراخده موجب رونق این صنعت شده است. فضای مجازی فضایی است خلق شده توسط رایانه ها وشبکه های الکترونیک که بستری برای اینترنت می باشد تا امکان ایجادارتباطات رادریک سیستم جامع وخارج ازفضای فیزیکی فراهم آورد.هربر معظم انقلاب اسلامی،می فرماید:«فضای مجازی به اندازه انقلاب اسلامی اهمیت دارد.عرصه ی فرهنگی عرصه ی جهاداست.رایانه وفضای مجازی که الان دراختیارشماست اگرنتوانید اینهاراآبادبگیرید،می توانید درحرف درست خودتان را به هزاران مستعمری که شما آن ها را نمی شناسید، برسانید.این فرصت فوق العاده ای است مبدا این فرصت ضایع شود!گرایش شد،خدای متعال ازمن وشما در روزقیامت سؤال خواهد کرد.»

اینترنت مجموعه ای ازمیلیون ها رایانه ای است که ازطریق شبکه های مخابراتی به هم متصلند که دراواخر سال ۱۹۶۰ باعث شد جهان راتمحول کند. فضای مجازی فضای تازه ای است که خدمات کامپیوتری،بست الکترونیکی،خدمات تلفن هوشمند،ارسال پیام،آموزش هنرها وحرفه ها وارتباط درشبکه های اجتماعی،بخش کوچکی ازآن راتشکیل می دهد.با ورود اینترنت وشبکه های مجازی به خانواده ها وجامعه،سبک زندگی اسلامی باتغییر وتحول رویه رشدغرب ووابستگی آن ها زمینه ترویج بی بند و باری را پیدا کردند.نبود سامانه های مذهبی کافی،وجود سامانه های انحرافی با هدف گسترش بی بندوباری وروابط جنسی نامشروع،عدم کنترل کافی برسایت های منحرف و...باعث شدتا عفت خانواده ها خدشه دارگردیده وکانون گرم خانواده های مسلمان متزلزل گردد؛ جوانان انزماز وسایرمسایل عبادی فاصله بگیرند،روابط اسلامی شان باسایراعضاء خانواده تغییر منفی نماید وبه بی وبندوباری وتقلیدازفرهنگ غربی روی آوردند

هدف شبک های ماهواره ای وشبکه های مجازی تغییرالگوی نگرشی ورفتاری خانواده ها می باشد.این برنامه ها قصددارند نوع تفکر وبینش سیاسی،اقتصادی،اجتماعی وفرهنگی مارتغییری دهند وصرف گرای رابین تماشای گران نهادهی می نمایند.آن چه درمعارف اسلامی به آن دست می یابیم این است که دربرآورنده همه ی نیازهای انسانی واسلامی است و سبک زندگی وفرهنگ بسیار جامع وزیبایی را به آدمیان ارائه می دهد که دراین فضای بحرانی وشبهه آلود فرهنگی که بخشی ازآن ازگسترش فضای مجازی سرچشمه می گیرد،بایدجامعه را به منابع یرشراعلوم الهی راهنمایی کرد.

آینده‌پیشرفت ایران

(چالش ها، فرصت ها، راهکارها)

مهلت دریافت آثار و ایده‌های نوآورانه:

۱۴ بهمن ۱۴۰۴ و زمان برگزاری: بهار ۱۴۰۵

پیشنهادها(راههای تقویت سبک زندگی اسلامی ومقابله بامضرات فضای مجازی)

۱-**مراجعه به قرآن**:دین داران واهل قران معتقدند که استفاده ازفضای مجازی واینترنت بایدماندهرپدیده ی دیگر کنترل شده باشد واین کنترل ازطریق آموزه های دینی وفرآنی امکان پذیراست تانه تنهاانسان را ازراه اصلی آفرینش خارج نکند بلکه او را به کمال نیزبرساند.وبنابراین فضای مجازی که ملو از گونه های متدندانیدشه هاست،کاربرانی چون کودکانی معصوم و نوجوان تشنه به یادگیری مسائل فطری داردکه خانواده هاباید مواظب باشند اگرپاسخ سوالات کمال جوانه آن هاازطریق قرآن ومطابق با فطریات داده نشود،اندیشه های ضدقرآنی وبی پایه و اساس که از طرف دشمن وباحتی افرادسودجو درفضای مجازی به اشتراک گذاشته می شود،جایگزینی بسیار ناروا برای پاسخ به ذهن جست وجوگر کاربران می شود که آن ها را از راه رسیدن به کمال و سعادت بشری منحرف می سازد. (علی محمدی ودیگران،۱۳۹۴: ۲۰۴،۲۰۳)

خانواده بایدار بخش مهمی ازسرنوشت انسان وبه عنوان اولین کانونی است که فرد درآن فرارمی گیرد و درتعیین سبک وخط مشی زندگی آینده،اخلاق،سلامت وعملکرد فرد درآینده نقش مهمی رابرعدهه دارد.قرآن کریم مهم ترین کارکرد تشکیل خانواده را به سکونت وآرامش رسیدن اعضای آن ذکر می کند:﴿وَمِنَ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةَ وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾کلمه ی مودت به معنای محبتی است که اثرش درمقابل عمل ظاهرباشد ورحمت،به معنای نوعی تأثیرنفسانی است که ازمشاهده محرومیت محرومی دردل پدید می آید که صاحبدل را وادارمی کند که او را ازمحرومیت نجات داده ونقصش رافغ کند.یکی از روشن ترین جلوه گاه های مودت ومحبت،خانواده است زیراازن وشوهردراین دومازمل یکدیگرنمیدوآمشاهده معزوضعف درفرزندان به آنان رحم وشفتق می نمایند.(طباطبایی،۱۳۷۴: ۲۵۰-۲۵۳، ۲۵۴، ۱۶)

۲- سرمشق قراردادن پیامبراکرم(ص) واولیای دین:قران کریم برای سعادت وآرامش انسان،سبک زندگی عالی رابه انسان نشان داده وفرموده است برای نجات ازدام دشمنان به سیره پیامبر(ص)پناه ببرید.ایشان راسرمشق والگوی سبک زندگی دربرنامه های خودقراردهید،ازآن حضرت الگوبپذیری کنید،زیرافاصله گرفتن ازصول مکتبی برای جامعه اسلامی زبان بارساست ونتیجه آن بحران هویت است.خداوند درقران کریم درباره پیامبر(ص)می فرماید:«قَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»(احزاب،۲۱)یعنی به یقین برای شما زندگی پیامبر خداسرمشق نیکویی بود،برای آن ها که امید به رحمت خدا ورزق بازپسین دارند وخدارااسپاریدامی کنند.حضرت(ع)ی درباره این الگو پذیری می فرماید:«من همواره دربی اومی رقت،هم چون بچه شتری که دربی مادر می رود و او هر روز یکی از صفات پسندیده اش رابرمین آشکارمی کرد و مرا می فرمود که بدان اقتداکنم». (دستنی،۱۳۷۸: ۲۸۵،خطبه۱۹۲)

امام صادق(ع)می فرماید:«العقلُ ما عيِد به الرِّحمانُ واكتسب به الجنانُ»(کلینی،۱۳۶۹: ۱ج۸،عقل آن است که به آن خدا عبادت شود وبهشت کسب گردد.درنتیجه می توان گفت عقل مقابل جهل است،پس علم با چهل قابل جمع است،ولی باعقل قابل جمع نیست.

۳- تقویت ایمان وتقوا:ایمان درقران کریم واحادیث اسلامی به معنی اعتقادقلبی به معنی اعتقادقلبی به وحدانیت پیامبراکرم(ص) وحقیقت آنچه از ناحیه خدا به رسالت آورده است،می باشد.هرقدر روح تقوا استوارتر و نیرومندترباشد قوام خانواده استوارتر خواهدبود (حسینی همدانی،۱۴۰۴: ۲۴۴،ج۲)سعادت از آیات قرآن ازجمله آیه ۱۲و۱۱ سوره محمد ،همان گونه که ایمان را ستوده ومدح کرده است توأم باآن عمل راهم ذکرکرده است.تقوا در لغت به معنی حفظ ونگهداری است ودراصطلاح دینی یعنی:نگهداری خودازمعصیت وگناه.(میسر حسینی اشکوری،۱۳۸۹: ۹۱-۹۳)تقوااست که انسان را از نیش گناهان درامان نگه می دارد.همان گونه که حضرت(علی(ع)می فرماید:«بالتقوى تَقَطُّعُ حَسَمَةَ الْخَطَايَا» (شریف رضی،۱۳۷۸، خطبه ۱۵۷)،یعنی با تقوا می توان ریشه گناهان راترید. استقامت درایمان ودینداری ازارزش هایی است که قرآن درآیه ۳۰ سوره فصلت ازان یادکرده است.درتفسیراین آیه می توان گفت استقامت،درکنارایمان ارزشمند است وگرنه کفار نیز بر باطل خود استقامت دارند.(قرآنی،۱۳۸۱: ۳۳۶،پیام۲)

انسان ها خود را مقید به رعایت تقوای الهی نمایند،هیچ گاه تحت تأثیر تهاجم فرهنگی بیگانگان قرار نمی گیرند. بلکه توطئه هارا به خوبی تشخیص داده ومی توانند باصلاح تقوابه مبارزه بانواع تهاجمات برخاسته و تها را خنثی نمایند.تاوقتی انسان پروای الهی نداشته باشد،بیگانگان به حریمش نفوذخواهندکرد وقوت رسیدن به سعادت را هم ازخود می گیرند وهم باعث می شود سعادت جامعه نیزبه خطرپیفتد.بانوجه به آیات ۳و۲ سوره طلاق،انسان با رعایت تقوا از مشکلات وموانع رسیدن به سعادت نجات می یابد.(طباطبایی،۱۳۷۲: ذیل آیه ۲و۲اطلاق)

۴- وحدت ومحبت: وحدت وهم گرایی،یکی دیگر از اندیشه ها ومعارف قرآنی است.اسلام درهرکاربه وحدت دستوری دهد زیرا وحدت اسلامی برتوانایی مقاومت وجامعه درمواجهه بامشکلات وبحران ها و علوه برمودفقوعوامل زبرمی تواند درکاهش آسیب های فضای مجازی نقش بسزاداشته باشد:

۱-برگزاری کارگاه های آموزشی درمدارس ودانشگاه ها جهت آگاه ساختن نوجوانان وجوانان ازمعایب ومزایای فضای های مجازی

۲-تقویت برنامه های آموزشی رسانه ی ملی صدانسیمای جهت آگاهی شهروندان ازاهداف به کارگیری جنگ نرم ازسوی کشورهای استعمارگر.

۳-استخدام وبه کارگیری مربیان واستادیت آشنا،ماهوزه های اسلامی درمدارس،مهد کودک ها ودانشگاه ها.

۴-برگزاری کارگاه های آموزشی قبل ازازدواج ومشاوره های رایگان باهداف ارتقای سطح علمی فرهنگی وتربیتی اعضای خانواده وجلوگیری ازفروپاشی کانون گرم خانواده(که اکنون دربرخی ازمرکز بهداشتی کشور این مهم انجام می گیرد)

۵-افزایش ارتباط صمیمانه والدین بافرزندان جهت جذب آنان وبرکردن خلا های عاطفی.

۶- تهیه ونوزیع محصولات فرهنگی -آموزشی جذاب برای مقاطع سنی مختلف.

۷-برگزاری همایش ها وجلسات ازسوی نهادهای مرتبط به منظور آشناکردن والدین باکارکردهای فرهنگی-اجتماعی فناوری های جدید وفضای مجازی.

۸-ضرورت فرهنگ سازی،اطلاع رسانی وآموزش نحوه استفاده صحیح ازفناوری های جدید رسانه ای برای استفاده کنندگان نوجوان وجوان فضای مجازی باهداف کاهش پیامدهای آن.

منابع

- قرآن کریم
- ابن فارس بن زکریا،ابوالحسن احمد(۴۱۸هـ)،**معجم مقاییس اللغة**، بیروت،لیبان،ناشر:کلب.
- ابن منظور،محمدبن مکرم(۱۳۸۸ق=۱۳۶۸م)،**لسان العرب**،بیروت،دارالمعارف،بیروت
- احمدزاده کرمانی،روح الله(۱۳۹۰)،**بازماندگی درفرهنگ ورسانه**،ج۱:اول،تهران:نشرچاپار.
- احمدی سیاه پوش،شپناز،(۱۳۹۴)،**تأثیر رسانه ها وفضای مجازی در تخریب نهادخانواده**، مجموعه مقالات بیست وهفتمین همایش مذاهب اسلامی،زاهدان،صص:۴۲۳-۴۲۴.
- عزیز اله وردی،زهرا،(۱۳۹۴)،**بررسی تأثیر رسانه در تخریب نهادخانواده وارائه وراهکارها**،مجموعه مقالات بیست وهفتمین همایش مذاهب اسلامی،زاهدان،صص:۵۰-۴۹.
- جوادی عاملی،عبدالله،(۱۳۸۸)،**جامعه در قرآن**،ج دوم،قم:نشر اسراء.
- جوادی املی،عبدالله،(۱۳۹۱)،**مفاتیح الحیاه**،تهران:نشراسراء.
- جوهری،اسماعیل بن حماد،(۴۲۹ق=۱۳۸۷م)،**معجم المصباح**،عسثی به خلیل محمودشپنا، بیروت، دارالعرفه.
- ۱۰- جهانگیری شهروندی،حسینی،(۱۳۸۹)،**مسئلهمجازی**،مجموعه مقالات برگزیده هجدمین اجلاس سراسری نماز(مسجد، جوانان،چالش ها واهکارها)،تهران:انتشارات ستادانامه نماز،صص:۲۳-۴۷.
- ۱۱- چکینی،سپهلا،(۱۳۹۴)،**عوامل تخریب خانواده،تأثیررسانه ها وفضاها ی مجازی**،مجموعه مقالات بیست وهفتمین همایش مذاهب اسلامی،زاهدان،صص:۴۴۵-۴۴۹.
- ۱۲- حافظ،سید الدین محمد،(۱۴۸۹)،**دیوان به کوشش**،تراکرمی،از روی نسخه:عق، و فونتی، چاپ چهارم،تهران:بهباد.
- ۱۳- حسینی،عبدالله،(۱۳۸۹)،**نقش بازارهای دینی دراصلاح فرد وجامعه**،ج دوم،قم:مؤسسه بوستان کتاب.
- ۱۴- حسینی واسطی زیدی حنفی،محمدبن،تفتی،(۱۳۰۰ق)،**تاج العروس من جواهرالقاموس**،چاپ اول،مصدر:دارالمکتبه الحیاء.
- ۱۵- حسینی همدانی،سیدمحمدحسن،(۱۴۰۴)،**انواردرخشان**،چاپ اول،جلد۲،تهران:کتاب فروشی لطفی.
- ۱۶- خوری شرنوبی،سعید،(۱۳۸۵)،**الاقرب الموارد فی فصح العربیه والشواره**،چاپ دوم،تهران:بنی نا.
- ۱۷- شریف رضی،محمدبن حسین،(۱۳۷۸)،**بهج البلاغه** (سخنان حضرت علی(ع))، ترجمه محمدتقی،ج دوم،قم:نشرنصاح.
- ۱۸- داروین،ابوالفضل،(۱۳۷۵)،**انوارالعرفان فی تفسیرالقرآن**،چاپ اول،جلد۱،تهران:انتشارات مدار.
- ۱۹- همدانی،علی اکبر،(۱۳۴۱)،**فرهنگ لغت**،تهران:انتشارات شرکت نفت گلشن.
- ۲۰- رافع اصفهانی،ابوالقاسم حسین بن احمد،(۱۴۲۹ق=۱۳۸۹م)،**المفردات فی اللغات**،القرآن،ترجمه: جهانگیری ودیسیکی آراس،سنندج،طبعیه نور.
- ۲۱- رفیع پورفرامرزی،(۱۳۸۰)،**کندوکاوهواوندانشده**،چاپ باردهم،تهران:انتشاراتسپاهم.
- ۲۲- رفیع زراعی،سیدیه وعشرت جلالی محمدآبادی،(۱۳۹۸)،**آسیب شناسی وتأثیر برنامه های سداسیوم در گرایش جوانان به نمازجماعت ومسجد**، مجموعه مقالات برگزیده هجدمین اجلاس سراسری نماز(مسجد،جوانان،چالش ها واهکارها)،تهران:انتشارات ستادنامه نماز،صص(۲۸-۲۹).
- ۲۳- شهرکی واحد ،عزیزودیگران،(۱۳۹۳)،**سلامتی وآرامش روان ازنگاه قرآن**،ج اول،مشهد:عروج اندیشه.
- ۲۴- طرابی،محمدبن،حسین،(۱۳۸۷)،**فضای سایبر:آسیب هاومخاطرات**،نشریه ره آوردنور،شماره۲۲،صص:۴-۷.
- ۲۵- طباطبایی اعلامه،سیدمحمدحسن،(۱۳۷۴)،**ترجمه تفسیرالمیزان**،ترجمه: سیدمحمدباقرموسوی همدانی، چاپ پنجم، قم، انتشارات دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- ۲۶- (۱۳۷۲)،**المیزان فی تفسیرالقرآن**،قم:مؤسسه اسماعیلیان.
- ۲۷- طریحی،فخرالدین بن محمد،(۴۰۳ق)،**معجم البحرین**، تحقیق:احمدالحسینی،بیروت:مؤسسه الوفا.
- ۲۸- عباسی موابد،حسین،(۱۳۹۰)،**رابطه تعهدناشویی باارزش های فرهنگی زوجین**،فصلنامه معاملات اجتماعی شرق،خراسان جنوبی.
- ۲۹- عبداللهی،زهرا،احتمت قیادی وامحمدمحمدزاده،(۱۳۹۰)،**نگاهی جامعه شناختی به تأثیررسانه ها بر دیگرگونی ارزش های خانوادگی دراستان ایلام**،همایش ملی آسیب شناسی مسائل جوانان،فلانورجان، دانشگاه آزاداسلامی واحدفلانورجان.
- ۳۰- عسکری،فهیمة،سیدمحمدحسن قاضی،(۱۳۹۴)،**تأثیررسانه ها وفضاها ی مجازی**، مجموعه مقالات بیست وهفتمین همایش مذاهب اسلامی،زاهدان،صص:۲۲۹-۲۳۳.
- ۳۱- علی محمدی،سیدیه ودیگران،(۱۳۹۴)،**راهکارها ی مبارزه بانفوذاندیشه های ضدقرآنی در خانواده از طریق فضای مجازی**، مجموعه مقالات بیست وهفتمین همایش مذاهب اسلامی،زاهدان،صص:۲۰۳-۲۳۳.
- ۳۲- قرنی،سیدعلی اکبر،(۱۳۷۵)،**قلموس قرآن**،چاپ هفتم،تهران:دارالکتاب الاسلامیه.
- ۳۳- کزایب،بیان،(۱۳۸۳)،**نظریه اجتماعی مدرن:آثار سوزناک هارتراماس**،ترجمه عباس مختبر، تهران: نشرآناه.
- ۳۸- کریمی،گلن،میرزااحمد،(۱۳۹۸)،**آسیب شناسی وپیشگیری ازآزم:فرهنگ های دیجیتال درک رسانه های جدید**،تهران: سروش.
- ۳۹- کلینی،محمدبن یعقوب،(بن نا)،**المسکن**،قم:مهدالحدیث.
- ۴۰- گجاجیش،محمدآذکنر،(۱۳۹۲)،**مسئلهرسانه ییدارجهان اسلام**،رسانه ای بدون مرز درقبال باشبکه های ماهواره ای بیگانه،مجموعه مقالات سومین همایش ملی مساجدوچنان اسلام،به کوشش:صدرااله طیبی، یاسوج،صص: سخت، فرهنگ مانا.
- ۴۱- مارکوزه،هربرت،(۱۳۷۸)،**انسان تک ساحتی**،ترجمه:محمدحسن مویذی،چاپ چهارم،تهران:انتشارات امیرکبیر.
- ۴۲- محمدپورراحمد والسداله نقدی وبهباد نادانزاد،(۱۳۹۰)،**تأثیر ماهواره بر هویت فرهنگی درکردستان ایران**،دوفصلنامه تخصصی پژوهش جوان.
- ۴۳- مرادیان،امین،(۱۳۹۴)،**تأثیررسانه ها وفضاها ی مجازی بر تخریب نهادخانواده**، مجموعه مقالات بیست وهفتمین همایش مذاهب اسلامی،زاهدان،صص:۹۵-۱۰۹.
- ۴۴- میر حسینی اشکوری،کامظم،(۱۳۸۹)،**جران شناسی فتنه درنهج البلاغه**،رشت:انتشارات پلور.
- ۴۵- میرزااحسین،(بن نا)،**مسندکفر الواسیل**،ج۱،قم:آیات بی دریا،انتشارات.
- ۴۶- http://www.farsi.khamenei.ir/selected-index/63/1394/ **حسینی**‎